

กลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนอง นโยบายประเทศไทย 4.0

MANAGEMENT STRATEGIES OF THE COMMUNITY COLLEGE IN RESPONDING TO THE THAILAND 4.0 POLICY

Received: May 15, 2019

Revised: July 29, 2019

Accepted: July 31, 2019

สมยศ เพื่อดจันติก*

Somyot Phaudjantuk*

พินสุดา สิริธรงค์**

Pinsuda Siridhrungsri**

ไพฑูรย์ สินลารัตน์***

Paitoon Sinlarat***

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

* Ph.D. Candidate, Doctor of Philosophy Program in Education Management, College of Education Sciences, Dhurakij Bundit University

* Email: somyot1907@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และปริญญาเอก อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** Assistance Professor and Ph.D., Lecturer of the Faculty of Education Management, College of Education Sciences, Dhurakij Bundit University

** Email: ppinsuda@dpu.ac.th

*** ศาสตราจารย์เกียรติคุณ และปริญญาเอก อาจารย์อาวุโสสาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*** Emeritus Professor and Ph.D., Senior Lecturer of the Faculty of Education Management, College of Education Sciences, Dhurakij Bundit University.

*** Email: paitoon@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน และ 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ วิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ ตราด ตาก มุกดาหาร สระแก้ว สงขลา และนราธิวาส ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย จำนวน 48 คน ประกอบด้วย ประธาน/รองประธานสภาวิทยาลัยชุมชนจังหวัด ผู้แทนชุมชน ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนจังหวัด เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายและแผน ผู้ปกครอง และนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสำรวจ และการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในปัจจุบัน มีปัญหาที่ต้องแก้ไขด้วยกลยุทธ์ใน 6 ด้าน คือ 1.1) ด้านการกำหนดนโยบายและแผน 1.2) ด้านโครงสร้างองค์กร 1.3) ด้านการบริหารงานบุคคล 1.4) ด้านการบริหารงบประมาณ 1.5) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และ 1.6) ด้านการบริหารจัดการเครือข่าย และ 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 มี 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1) กลยุทธ์เพิ่มศักยภาพการสอนและการเรียนรู้ (SO Strategy) กลยุทธ์ที่ 2) กลยุทธ์สร้างภูมิคุ้มกันด้านการวิจัย (ST Strategy) กลยุทธ์ที่ 3) กลยุทธ์การพัฒนาและเร่งรัดการใช้เทคโนโลยี (WO Strategy) และกลยุทธ์ที่ 4) กลยุทธ์การถ่ายโอนภารกิจให้เครือข่ายจัดการศึกษา (WT Strategy)

คำสำคัญ: กลยุทธ์ การบริหารจัดการ วิทยาลัยชุมชน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ประเทศไทย 4.0

Abstract

The purposes of this research were: 1) to investigate the current states of the educational management and administration in the community college which located in the special economic zone of Thailand, and 2) to present the management strategies of the community colleges in responding to the Thailand 4.0 policy. A qualitative research design was utilized. Six province community colleges and management areas in the special economic zone were randomly selected; Trat, Tak, Mukdahan, Sakaeo, Songkhla, and Narathiwat community college including chairman/vice-chairman councils, community representatives, directors/vice directors, policy and planning staff, parents, and students. The total numbers of respondents were 48 persons. Research tools were the structure interview, observation form, survey form and focus group discussion. Content analysis was employed. The research findings indicated that 1) the current circumstances of the educational management and administration in the community college which located in the special economic zone of Thailand found in 6 aspects as: 1.1) policy and planning, 1.2) organizing, 1.3) staffing, 1.4) budgeting, 1.5) curriculum and instruction, and 1.6) networking, and 2) the management strategies which were appropriate for community colleges in responding to the Thailand 4.0 policy were as follows: 2.1) rising potential and learning strategies (SO Strategy), 2.2) building research skills strategies (ST Strategy), 2.3) development and using technology strategies (WO Strategy), and 2.4) transferring mission to networking strategies (WT Strategy) .

Keywords: Strategy, Management Strategies, Community College, The Special Economic Zone, Thailand 4.0 Policy.

บทนำ

วิทยาลัยชุมชน ตั้งขึ้นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาช่วงปี ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในสังคมที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามากขึ้น อันเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยปกติมีข้อจำกัดในการรับนักศึกษาเข้าเรียน จึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในสังคมได้เพียงพอ และเพื่อตอบสนองความต้องการฝึกอบรมของแรงงานหรือพนักงานในการปฏิบัติงานโรงงาน (Kisker & Kater, 2013, pp. 153-166; Raby, 2009, pp. 3-15) อันเนื่องมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกา เป็นการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนในระดับชุมชน (District) หรือที่เรียกว่า District Community College ซึ่งเก็บค่าเรียนต่ำ (Ma & Buam, 2016, pp. 1-3) ในระยะแรกมีในมลรัฐที่มีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม (Cohen, 2009, pp. 39-48; Meier, 2013, pp. 3-16) ต่อมาได้แพร่กระจายไปทั่วทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา เพื่อรองรับการพัฒนากำลังคนที่เกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่ (The National Student Clearinghouse Research Center, 2017, pp. 4-10) ซึ่งแนวความคิดเรื่องวิทยาลัยชุมชนได้เริ่มแพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2513 และต่อมาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) กำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาและทดลองจัดการศึกษาแบบวิทยาลัยชุมชน โดยมีจุดประสงค์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมสำหรับคนที่มีรายได้น้อยและอยู่ห่างไกลจากสถาบันอุดมศึกษาตามปกติ และเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนระดับกลางในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการของประเทศ

ในปี พ.ศ. 2516-2520 ได้ทดลองจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยจัดตั้งขึ้นที่จังหวัดภูเก็ตเป็นแห่งแรกของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนที่เรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานของบัณฑิตจบสาขา และเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับกลางในตลาดแรงงาน โดยเฉพาะด้านอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว สาขาเหมืองแร่ และสาขาเทคโนโลยียาง เป็นต้น เป็นการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตร 2 ปี เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาแล้วมีงานทำทุกคน ทำให้วิทยาลัยชุมชนได้รับความนิยมอย่างมากในช่วง 10 ปีแรก หลังจากนั้น มีผู้สนใจเรียนวิทยาลัยชุมชนลดลงเรื่อยๆ และในปี 2538 คณะรัฐมนตรีมีมติยกเลิกวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรและวิทยาลัยอื่นๆ แต่ต่อมาในปี 2544 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นมาใหม่ โดยออกเป็นกฎกระทรวงว่าด้วย “การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาแบบวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2546” ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการปรับเป็นพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 กำหนดโครงสร้างใหม่ให้มี สภาสถาบันวิทยาลัยชุมชน มีสภาวิชาการ (ที่ส่วนกลาง) และ สภาวิทยาลัยชุมชน (ที่แต่ละวิทยาลัยชุมชน) ปัจจุบันวิทยาลัยชุมชน มีจำนวน 20 วิทยาลัย และปัจจุบันรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศใช้นโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ซึ่งมุ่งเน้นทิศทางการพัฒนาประเทศ สู่การขับเคลื่อน “เศรษฐกิจประเทศด้วยนวัตกรรม” หรือ “Value-Based Economy” ซึ่งต้องการพัฒนากำลังคนที่มีทักษะสูงในกลุ่มอุตสาหกรรมหลัก (สุวิทย์ เหมชนะทรัพย์, 2548, น. 3) โดยประเทศไทยได้กำหนดแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศที่เรียกว่า “ประเทศไทย 4.0” เพื่อสร้างเศรษฐกิจและก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงด้วยความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศไว้ในหมวดที่ 16 ข้อ ข ว่าด้วย “การบริหารราชการแผ่นดิน” จะต้องยึดหลักการ “ภาครัฐของประชาชน เพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 8-10) กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายแม่บทในการเชื่อมโยง “ประเทศไทย 4.0” ผ่านการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์เชิงนโยบายรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเดิมๆ ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์แบบ “ทำน้อย ได้มาก” อาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายที่เรียกว่าการสานพลังประชารัฐ ซึ่งประกอบด้วยภาครัฐ เอกชน ประชาชน และสถานศึกษา มีการขยายโอกาสจากส่วนกลางไปยังภูมิภาค โดยเฉพาะกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดนที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายพิเศษเฉพาะสำหรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่ง กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เป็นการส่งเสริม สนับสนุน และเป็น

มาตรการจูงใจให้ลงทุนจากภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมทั้งในและต่างประเทศเข้ามาลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษด้วยการยกเว้นภาษีการนำเข้าสินค้า เครื่องจักร และสิทธิพิเศษต่างๆ ในการลดหย่อนภาษี และยกเว้นภาษี เช่น การลงทุนอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (EEC) ระเบียงเศรษฐกิจตะวันตก และระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่า วิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ น่าจะมีความสะดวก คล่องตัว และมีบทบาทตอบสนองเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและนโยบายประเทศไทย 4.0 ได้มาก หากปรับทิศทางหรือแสวงหาแนวทางการดำเนินงานที่ตอบสนองประเทศไทย 4.0 ให้มากขึ้น โดยเน้นการผลิตกำลังคนที่มีทักษะขั้นสูง (High Skills) แนวโน้มในแต่ละพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ตั้งอยู่ การปรับทิศทางและกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนดังกล่าว น่าจะมีโอกาสและมีความเป็นไปได้สูง โดยไม่ละเลยบทบาทตามภารกิจที่เป็นจุดมุ่งหมายเดิม จึงเห็นสมควรเสนอการวิจัยเพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ในปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองต่อนโยบายประเทศไทย 4.0

แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ (Strategy) เป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในลักษณะของแผน วิธีการรูปแบบ ตำแหน่ง และมุมมองผ่านกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ เพื่อค้นหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามต่างๆ (Wheelen & Hunger, 2012, pp. 5-20) ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยจะจัดทำในรูปแบบของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดต่างๆ นอกจากนี้ การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์ที่วางไว้ภายใต้กิจกรรมการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ เพื่อให้การได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ซึ่งการวางแผนองค์กรในระยะยาวเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจะกำหนดเป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ (Hubbard, 2000, pp. 5-16)

การกำหนดกลยุทธ์สำหรับประเทศไทย 4.0 ได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาประเทศไปสู่เศรษฐกิจที่ เน้นการ “ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” หรือ “Value-Based Economy” (สุวิทย์ เหมสินทรีย์, 2548, น. 6-9) ซึ่งเป็นแนวคิดหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศด้วยการใช้เศรษฐกิจเป็นตัวจักรสำคัญ จากยุคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมหนัก ไปสู่ยุคเศรษฐกิจนวัตกรรมเพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญๆ ที่ต้องเปลี่ยนแปลง ได้แก่ 1) เปลี่ยนแปลง “การผลิตสินค้าโภคภัณฑ์” ไปสู่ “สินค้าเชิงนวัตกรรม” 2) เปลี่ยนแปลง “การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยอุตสาหกรรมหนัก” ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจด้วย “เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม” 3) เปลี่ยนแปลง “การบริการแบบโบราณ” (Traditional service) ไปสู่ “การบริการที่มีคุณค่าสูง” (High value service) ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การบริหารจัดการและเทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญประการแรกในการยกระดับรายได้ของเกษตรกรในประเทศ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากการเกษตรกรรมแบบโบราณ (Traditional Farmer) ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Smart Farmer) 2) การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ เชิงพาณิชย์ (Start-Ups) เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับตนเองและประเทศชาติ รวมทั้งเพื่อเป็นการสร้างงานใหม่ๆ ขึ้นมารองรับภาวะของการว่างงาน และการขยายตัวทางเศรษฐกิจระบบใหม่ และการเชื่อมโยงโลก

เข้าด้วยกัน (One world-One Market) 3) การสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคธุรกิจบริการทุกประเภทของไทยให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น (Transform Traditional Services to High Value Services) ผ่านกลไกประชารัฐ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันทุกภาคส่วนของสังคม และ 4) การพัฒนากำลังคน (Human Capital) ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ รวมทั้งการยกระดับฝีมือแรงงานให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีทักษะขั้นสูงผ่านการศึกษาและฝึกอบรม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากำลังคนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่รัฐบาลไทยจัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะภายใต้กฎหมายและการบริหารกิจการในลักษณะเฉพาะเพื่อประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวก และให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เช่น การอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม การบริการ หรือกิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย รูปแบบของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีหลายประเภท เช่น เขตการค้าเสรี เขตอุตสาหกรรมเสรี เขตปลอดภาษี เขตการค้าชายแดนเสรี และเขตพัฒนาการส่งออก (แปรรูป) เป็นต้น โดยประเทศไทยได้กำหนดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในระบอบที่ 1 ไว้ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ 1) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราด 2) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก 3) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร 4) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว 5) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา สำหรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระบอบที่ 2 ประกอบด้วย เขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มเติมในอีก 5 จังหวัด คือ เชียงราย หนองคาย นครพนม กาญจนบุรี และนราธิวาส โดยในแต่ละพื้นที่จะเน้นการผลิตสินค้าตามความถนัด ความต้องการและตามศักยภาพ เพื่อป้อนให้กับประเทศเพื่อนบ้านที่ติดกับชายแดน ซึ่งมีประชากรรวมกันมากกว่า 200 ล้านคน (ไทย ลาว กัมพูชา เมียนมา และเวียดนาม) โดยใช้ความได้เปรียบของไทยในเชิงภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาค่อนข้างมากในการเปิดประตูให้กับประเทศต่างๆ เข้ามาลงทุน หรือใช้ไทยเป็นประตู (Gateway) ส่งสินค้าเข้า-ออกไปสู่อาเซียน รวมทั้งการสนับสนุนการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจากภาครัฐของไทย ในรูปแบบสิทธิประโยชน์ด้านการลงทุนและการเงิน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน(BOI), 2558, น. 28-30)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่แพร่ขยายไปในประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น ประเทศแคนาดา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย เวียดนาม และไทย เป็นต้น จะอาศัยหลักการ “เปิดโอกาส (Open)” และ “การเข้าถึง (Access)” การศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา สอดคล้องกับหลักการของนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ที่ 4 ว่า “การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” และยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ที่ 6 ว่า “พัฒนาระบบบริหารจัดการ” ดังนั้น จึงกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารนโยบายและแผน (Policy and Planning) 2) ด้านโครงสร้างองค์กร (Organizing) 3) ด้านการบริหารงบประมาณ (Budgeting) 4) การบริหารบุคคล (Staffing) 5) การบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนการสอน (Instruction and Curriculum) และ 6) ด้านการบริหารจัดการเครือข่าย (Networking) (สถาบันวิทยาลัยชุมชน, 2561, น. 12-170; Cohen, 2009, pp. 39-52; Hubbard, 2000, pp. 59-89; Kisker & Kater, 2013, pp. 1-18)

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในปัจจุบัน โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อกำหนดกรอบการวิจัย และจัดทำร่างเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชน จากนั้นนำเครื่องมือดังกล่าวทั้ง 3 ฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องทั้งทางด้านความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา รวมทั้งความถูกต้องของภาษาที่ใช้ และดำเนินการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ แล้วจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อ

เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และสำรวจข้อมูล การวิจัย ใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและแผน 2) ด้านโครงสร้างองค์กร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านการบริหารงานบุคคล 5) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และ 6) ด้านการบริหาร จัดการเครือข่าย ณ วิทยาลัยชุมชนตราด ตาก มุกดาหาร สระแก้ว สงขลา และนราธิวาส ในระหว่าง วันที่ 12 มีนาคม – 3 มิถุนายน 2561 โดยมีผู้ให้ข้อมูลการวิจัยประกอบด้วย ตัวแทนวิทยาลัยชุมชนใน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ ประธานหรือรองประธานสภาวิทยาลัยชุมชน ผู้แทนชุมชน (ตัวแทน หอการค้า หรือ สภาอุตสาหกรรมจังหวัด) ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชน หัวหน้ากลุ่ม/ ฝ่ายหรือผู้รับผิดชอบงานนโยบายและแผน ผู้ปกครอง และนักศึกษา จำนวน 8 คน/วิทยาลัย รวมทั้งสิ้น จำนวน 48 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อประมวล วิเคราะห์ และ จัดหมวดหมู่เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองต่อนโยบาย ประเทศไทย 4.0 ดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและจัดทำ SWOT Analysis และทำ TOWS Matrix เพื่อดูความสัมพันธ์และความสอดคล้องของแต่ละปัจจัย 2) การกำหนดทิศทางของ วิทยาลัยชุมชน ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายประสงค์ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งตัวชี้วัดความสำเร็จ และ 3) ประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) เพื่อประเมิน และตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของร่างกลยุทธ์ และ 4) การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยนำข้อคิด เห็นและข้อเสนอแนะจากการประชุมสนทนากลุ่มมาพัฒนากลยุทธ์ ต่อจากนั้นนำเสนอกกลยุทธ์ให้อาจารย์ที่ ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาเป็นกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัย ชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 ฉบับสมบูรณ์ตามลำดับ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจใน ปัจจุบัน พบว่า สภาพและปัญหาการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยภาพรวม ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารนโยบายและแผน 2) ด้านโครงสร้างองค์กร 3) ด้านการบริหารงบประมาณ 4) การบริหารบุคคล 5) การบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนการสอน และ 6) ด้านการบริหารจัดการเครือข่าย เมื่อพิจารณาเป็นรายวิทยาลัย พบว่า

1.1.1 วิทยาลัยชุมชนตราด เปิดสอนหลักสูตรระดับอนุปริญญา จำนวน 4 หลักสูตร ในปีการศึกษา 2561 คือ การปกครองท้องถิ่น การศึกษาปฐมวัย การจัดการทั่วไป และคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ดำเนินการจัด การเรียนการสอนเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ เก็บค่าหน่วยกิตละ 25 บาท นอกจากนี้แล้ววิทยาลัยชุมชนตราด ยังจัดสอนหลักสูตรพัฒนาทักษะและเสริมสร้างประสบการณ์ด้านอาชีพและด้านคุณภาพชีวิต คือ 1) ด้าน กลุ่มอาชีพ ได้แก่ หลักสูตรจัดดอกไม้สด หลักสูตรการทำดอกไม้จันทน์และพวงหรีด หลักสูตรการจับผ้า 2) ด้านทักษะคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์เบื้องต้น และ การสืบทอดอินเทอร์เน็ตสำหรับประชาชน 3) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง (ลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ และ 4) กลุ่ม ทักษะภาษา ได้แก่ ภาษาพม่าเพื่อการสื่อสาร และภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว โดยมีค่าใช้จ่ายเป็น ค่าสมัคร 10 บาท และค่าบำรุงการศึกษาชั่วโมงละ 1-5 บาท

ปัญหา คือ ผู้สอนที่เป็นข้าราชการประจำของวิทยาลัยชุมชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านภาษา พม่า และภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงต้องเชิญบุคคลภายนอกมาเป็นอาจารย์พิเศษและ/หรือ วิทยากร โดยจ่ายค่าสอนและ/หรือค่าวิทยากรในราคาไม่สูงมากนัก (ประมาณ 100-200 บาท/ชั่วโมง) รวมทั้งมีงานวิจัยน้อยเกี่ยวกับวิทยาลัยชุมชน

1.1.2 วิทยาลัยชุมชนตาก เน้นเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรและบุคลากรที่บริหารจัดการ วิทยาลัยชุมชนในรูปแบบขององค์คณะบุคคล ที่มีผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ศิษย์เก่า และผู้แทนนักธุรกิจเอกชน เป็นกรรมการในสภาวิทยาลัยชุมชน โดยมีผู้อำนวยการเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และมีรองผู้อำนวยการที่ได้รับมอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการสภาวิทยาลัยชุมชน จำนวนสภาวิทยาลัยชุมชนไม่เกิน 12 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี ซึ่งสภาวิทยาลัยชุมชนทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนของวิทยาลัยชุมชน ให้ความเห็นชอบแผนการจัดการเรียนการสอน งบประมาณ การระดมทรัพยากร การอนุมัติและให้ความเห็นชอบหลักสูตรสัมฤทธิ์บัตร (หลักสูตรฝึกอบรม) และการกำกับดูแล ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน

ปัญหา คือ ขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการกำหนดนโยบายของวิทยาลัย โครงสร้างยังไม่รองรับการขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0 และบุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งนโยบายและงบประมาณสำหรับขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0 ไม่ชัดเจน

1.1.3 วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร มีบทบาทมากในการพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร เป็นวิทยาลัยสำหรับทุกคนได้เปิดสอนหลักสูตรดูแลผู้สูงอายุ และเป็นที่รู้จักของคนมุกดาหารในนาม “วิทยาลัย ฌ” ซึ่งอาศัยหลักการ “ภาคีเครือข่าย” เพื่อให้ความรู้ สร้างอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพพึ่งตนเองได้ โดยมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ การค้นหาผู้นำ การพัฒนาแกนนำ และการสนับสนุนกิจกรรมชุมชน และขับเคลื่อนด้วย 5ก คือ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรมการดำเนินงาน และ กองทุน ซึ่งมีเครือข่ายของ 7 อำเภอ 28 ตำบล และขับเคลื่อนกิจกรรมประชุมสัมมนาสรุปบทเรียน ฝึกอบรมและพัฒนาแกนนำ ขยายผลการฝึกอบรม จัดประชุมสัมมนากิจกรรมดูแลผู้สูงอายุ ประชุมสรุปผลพัฒนาเครือข่ายการจัดการดูแลผู้สูงอายุ

ปัญหา คือ บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลผู้สูงอายุทั้งที่มีแนวโน้มของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทุกปี ขาดแคลนงานวิจัย และขาดงบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0

1.1.4 วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว ให้ความสำคัญกับ “เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ” เพื่อพัฒนาชุมชนเป็นฐานตามบทบาทหน้าที่ของวิทยาลัยและบทบาทหน้าที่เดิมของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดสระแก้ว (ก่อนเปลี่ยนผ่านมาเป็นวิทยาลัยชุมชน) จึงเน้นโครงการทำมาหากิน เช่น การปลูกผักด้วยแปลงยกระดับตามมาตรฐานที่ได้รับรางวัลที่ 1 จากสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังให้ความสำคัญเด็กพิการ (มีหลักสูตรประกาศนียบัตรผู้ดูแลเด็กพิการ) และการทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีสงกรานต์ การสืบสาน อนุรักษ์ของว่างไทยโบราณ และการถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการเผยแพร่ด้วย ปัญหา คือ บุคลากรขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ขาดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และขาดเทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมฐานข้อมูลองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.5 วิทยาลัยชุมชนสงขลา ให้ความสำคัญกับการบริการทางวิชาการที่เป็นการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะ “การพัฒนาอาชีพ” ซึ่งวิทยาลัยชุมชนสงขลาได้จัดโครงสร้างให้มี “ความคล่องตัวและอิสระ” เพื่อให้บริการวิชาการ เช่น โครงการองค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยจากหมอพื้นบ้านในคาบสมุทรสทิงพระ และน้ำผึ้งจากชันโรงบ้านพรุหมาก อำเภอเทพา เป็นต้น

ปัญหา คือ ความไม่สงบ และการก่อการร้าย รวมทั้งการกระจายอำนาจให้วิทยาลัยชุมชนบริหารจัดการอย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ และการสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมมีข้อจำกัด บุคลากรขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และขาดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

1.1.6 วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับอนุปริญาเพราะมีผู้สนใจเข้าศึกษาเป็นจำนวนมากในแต่ละหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรที่เปิดสอนระดับอนุปริญา ประกอบด้วย การศึกษาปฐมวัย การปกครองท้องถิ่น คอมพิวเตอร์ธุรกิจ การพัฒนาชุมชน การบัญชี การจัดการทั่วไป และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีข้าราชการอยู่จริง 9 คน มีอัตราว่าง 7 อัตรา และพนักงานราชการ 14 คน ซึ่งมีนักศึกษาจำนวนมาก จำนวน 1,995 คน คิดเป็นสัดส่วน ครู: อาจารย์ คือ 1: 211 (1,995/9) ปัญหา คือ ความไม่สงบ ความรุนแรง และการก่อการร้าย รวมทั้งการกระจายอำนาจให้วิทยาลัยชุมชน

บริหารจัดการอย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ และการสรรหาบุคลากรล่าช้า บุคลากรขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และขาดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

1.2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 พบว่าผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix มีประเด็นที่สมควรนำไปพิจารณาเพื่อจัดทำกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ

SO Strategy คือ กลยุทธ์เพิ่มศักยภาพการสอนและการเรียนรู้ เพราะมีจุดแข็ง คือ อาจารย์วิทยาลัยชุมชนทุกคนมีวุฒิปริญญาโทและมีความสนใจด้านการสอนตามบทบาทหน้าที่ นอกจากนี้ ค่าเล่าเรียนที่วิทยาลัยชุมชนไม่แพง และมีนักศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี แต่พบว่ายังมีจุดอ่อนในด้านอาจารย์มีจำนวนจำกัดและมีการะงานสอนมาก รวมทั้งยังมีข้อจำกัดด้านความรู้เกี่ยวกับประเทศไทย 4.0 และเป็นการพัฒนากำลังคน (เตรียมคน) ได้สอดคล้องตามความต้องการที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 (ซึ่งเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่ชี้จุดแข็งภายในที่มีนักศึกษาต้องการเรียนเพิ่มมากขึ้นและอาจารย์ของวิทยาลัยชุมชนได้เรียนรู้)

ST Strategy คือ กลยุทธ์สร้างภูมิคุ้มกันด้านการวิจัย เป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน เพราะอาจารย์วิทยาลัยชุมชนมีวุฒิปริญญาโทขึ้นไปและส่วนใหญ่สนใจทำการวิจัย แต่มีปัญหาคือหน่วยงานต้นสังกัดไม่สนับสนุนให้ทำวิจัย เน้นงานสอนเป็นหลัก เพราะเกรงว่าอาจารย์ผู้สอนจะไปทำงานวิจัยจึงไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณให้ทำวิจัย เป็นเหตุให้วิทยาลัยชุมชนขาดแคลนงานวิจัยมาก ประกอบกับวิทยาลัยชุมชนอยู่ภายใต้กระทรวงใหม่ที่ให้ความสำคัญกับงานวิจัย ดังนั้น จึงควรกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกันโดยการวางแผนพัฒนาระบบการวิจัยของวิทยาลัยชุมชน

WO Strategy คือ กลยุทธ์การพัฒนาและเร่งรัดการใช้เทคโนโลยี เป็นกลยุทธ์เชิงแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากอาจารย์วิทยาลัยชุมชนส่วนใหญ่มีการะงานสอนมาก และมีการะงานอื่นๆ นอกจากนี้ อาจารย์ส่วนใหญ่ขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ดังนั้น สถาบันวิทยาลัยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนต้องกำหนดกลยุทธ์เชิงพัฒนาบุคลากรและสนับสนุนงบประมาณการฟื้นฟูองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับบุคลากรผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมการวิจัยและระดมทรัพยากรในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนทั้งจากภาครัฐ และเอกชนเพื่อขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0

WT Strategy คือ กลยุทธ์การถ่ายโอนภารกิจให้เครือข่ายจัดการศึกษา เป็นกลยุทธ์เชิงรับที่จะช่วยลดจุดอ่อนให้น้อยลงและเพิ่มจุดแข็งเพื่อให้ได้รับโอกาสที่มีอยู่ของวิทยาลัยชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือและเครือข่ายในพื้นที่วิทยาลัยตั้งอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการสภาวิทยาลัยชุมชน ที่เป็นบุคคลในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จึงต้องใช้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายของวิทยาลัยชุมชน

การจัดทำกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม มาใช้เป็นแนวทางในการสังเคราะห์เป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision): วิทยาลัยชุมชนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการการศึกษา

พันธกิจ:

1. จัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0
2. วิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0
3. พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการและระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการ การศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

เป้าประสงค์:

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0
2. การวิจัยและนวัตกรรมชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0
3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองนโยบาย ประเทศไทย 4.0

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการการศึกษาและระดมทรัพยากรสนับสนุน การจัดการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

กลยุทธ์หลัก

กลยุทธ์หลักที่ 1 เพิ่มศักยภาพการสอนและการเรียนรู้ของอาจารย์ และผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

กลยุทธ์หลักที่ 2 เร่งรัดพัฒนาการวิจัยและนวัตกรรมชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

กลยุทธ์หลักที่ 3 การพัฒนาและเร่งรัดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนานวัตกรรม การพัฒนา หลักสูตร และจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

กลยุทธ์หลักที่ 4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการและระดมทรัพยากรสนับสนุน การจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0

2. อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยด้านสภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ในปัจจุบัน มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1.1 การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชน ที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ต้องคำนึงถึง กระบวนการบริหารจัดการทั้งระบบ ตั้งแต่การกำหนดนโยบายและแผน โครงสร้างองค์กร งบประมาณ บุคลากร และเครือข่าย เพราะการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนถูกกำหนดโดยกฎหมายให้มีการกำหนด นโยบายและแผนงานและแผนเงินโดยมีคณะกรรมการสภาวิทยาลัยชุมชนเป็นผู้อนุมัติและให้ความเห็นชอบ ก่อนจึงดำเนินการได้ ประกอบกับวิทยาลัยชุมชนเป็นหน่วยงานใหม่ที่ตั้งขึ้นมาตามพระราชบัญญัติสถาบัน วิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 จะต้องสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชนอีกมากเพื่อสร้างความเชื่อถือและ ไว้วางใจให้เป็นที่ยอมรับในชุมชนอย่างจริงจังเพื่อสร้างโอกาสและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งใน ด้านการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชน ซึ่งกับงานวิจัยของ Natalia A. Kolesnikova (2010, pp. 27-54) ที่ ได้ศึกษาบทบาทวิทยาลัยชุมชนในสหรัฐอเมริกาและข้อดีของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พบว่า การบริหาร จัดการวิทยาลัยชุมชนมีความยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้ผู้พลาดโอกาสได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาและ ช่วยยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้

1.2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ วิทยาลัยชุมชนและสถาบันวิทยาลัยชุมชนควรให้การ สนับสนุนงบประมาณเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลสู่การปฏิบัติตาม วัตถุประสงค์และจุดกำเนิดของวิทยาลัยชุมชนที่กำหนดเป็นหลักการไว้ว่า “เปิดโอกาสการเข้าถึงการ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกันทุกคน ทุกเพศ และทุกวัย” ทั้งผู้พลาดโอกาส ผู้ด้อยโอกาส และผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560, น. 124-131) ที่กล่าวว่า งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานจัดการศึกษา ซึ่งรัฐบาลควร ให้การสนับสนุนแบบไม่เปล่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และสอดคล้องกับ Boggs & McPhail (2016, น. 65-79) ที่กล่าวว่ารัฐบาลกลางสามารถสนับสนุนงบประมาณค่าเล่าเรียนให้แก่ นักศึกษา วิทยาลัยชุมชนจากรายได้ของการเก็บภาษีเงินได้เพื่อจัดสรรคืนให้วิทยาลัยชุมชน

1.3 การบริหารจัดการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน วิทยาลัยชุมชนและสถาบันวิทยาลัยชุมชน ต้องให้ความสำคัญกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพราะถือว่าเป็นหน้าที่หลักในการดำเนินพันธกิจ เนื่องจากถูกกำหนดไว้ในกฎหมายพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 ให้วิทยาลัยชุมชนจัดการศึกษา พัฒนาหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา และจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, น. 40-50) ที่กล่าวถึงการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และมีการระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา และรัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร คือ สนับสนุนงบประมาณแบบให้เปล่าสำหรับการศึกษานอกจากนี้แล้วกรณีการจัดการศึกษาตามความต้องการของสถานประกอบการ ควรให้สถานประกอบการเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้วย

1.4 การบริหารจัดการด้านโครงสร้างองค์กรและบุคลากร ต้องพิจารณาไปพร้อมๆ กันกับเนื่องจากบุคลากรวิทยาลัยชุมชน มีทั้งระดับบริหาร (สภาวินิจฉัยชุมชน) และระดับปฏิบัติการ (บุคลากรในวิทยาลัยชุมชน) การกำหนดนโยบายและแผนงาน แผนเงิน แผนการจัดการเรียนการสอน และการให้บริการทางวิชาการ มีความสัมพันธ์กับคณะกรรมการสภาวินิจฉัยชุมชนตามพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 ซึ่งสอดคล้องกับงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560, น. 124-131) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากฎหมายการศึกษาเพื่อการบริหารจัดการการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พบว่าองค์กรการบริหารจัดการศึกษาต้องมีความคล่องตัว มีอิสระ และเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการกำหนดหลักเกณฑ์การบริหารงานบุคคลภายใต้กฎหมาย และมีการระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา

2. ผลการวิจัยด้านการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 การดำเนินการกลยุทธ์ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ มีเป้าหมายสุดท้าย คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามวิสัยทัศน์ กล่าวคือ ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยต้องพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งบุคลากรวิทยาลัยชุมชนขาดแคลนมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิเชษฐ ยิ่งตรง (2560, น. 70-90) ที่ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ และกลยุทธ์

2.2 ในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า ผู้บริหารวิทยาลัยชุมชนต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนตั้งแต่การร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พิณสุตา สิริรังศรี (2557, น. 71-87) ที่ได้กล่าวว่า วิธีการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 8 ประการ คือ 1) การร่วมคิด 2) การร่วมวางแผนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3) การร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ 4) การร่วมดำเนินการ เพื่อแบ่งความรับผิดชอบงาน 5) การร่วมรับผิดชอบ เป็นการแบ่งงานหรือบทบาทหน้าที่ตามที่กำหนดร่วมกันของแต่ละบุคคล 6) การร่วมติดตามและประเมินผล เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามาติดตามประเมินผลกิจกรรม/โครงการในรูปของคณะทำงาน 7) การร่วมแก้ปัญหา เป็นการร่วมกันแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อลดปัญหาและอุปสรรคให้ลดลงไป และ 8) การร่วมชื่นชมผลสำเร็จ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ควรมีนโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษาที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อออกแบบและจัดวางระบบตามกระบวนการกลยุทธ์ให้ชัดเจนตั้งแต่กำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปใช้ และการติดตามประเมินผลกลยุทธ์ รวมทั้งการทบทวนกลยุทธ์เพื่อให้การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนสามารถขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0 ให้ครอบคลุม 10 กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย

2. สถาบันวิทยาลัยชุมชน ควรมีนโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษาที่ตอบสนองนโยบายประเทศไทย 4.0 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อออกแบบและจัดวางระบบการจัดการเรียนการสอนให้กับวิทยาลัยชุมชนตามกระบวนการกลยุทธ์ให้ชัดเจนตั้งแต่การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปใช้ และการติดตามประเมินผลกลยุทธ์ รวมทั้งการทบทวนกลยุทธ์ โดยการพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่เป็นความต้องการของเขตเศรษฐกิจพิเศษ และนโยบายประเทศไทย 4.0 เพิ่มเติม จากหลักสูตรเดิมที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเท่านั้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สถาบันวิทยาลัยชุมชน ในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ให้กับบุคลากรทุกคนและทุกกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายประเทศไทย 4.0

2. วิทยาลัยชุมชนต้องเร่งสร้างความร่วมมือกับชุมชน สถานประกอบการ และสถาบันการศึกษา รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. จัดหาบุคลากรและจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินงานตามนโยบายประเทศไทย 4.0

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จของวิทยาลัยชุมชนเป็นรายด้านทั้งด้านนโยบาย บุคลากร งบประมาณ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และเครือข่ายความร่วมมือ

2. ควรศึกษารูปแบบความร่วมมือของประชาชนในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนเป็นรายกรณีของแต่ละวิทยาลัย

3. ควรวิจัยติดตามและประเมินผลกลยุทธ์การบริหารจัดการวิทยาลัยชุมชน

บรรณานุกรม

- พิณสุตา ลีธีรวัชรศรี (2557). การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโครงการนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย. ใน *การศึกษารากการการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: แนวคิด สู่แนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: DPU Coolprint มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ทศพล ธีมะพร, มานิตย์ ไชยกิจ, ชำนาญ ปาณวงษ์, และสมคิด ฉายแวว. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหาร วิทยาลัยชุมชนในประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 15 (ฉบับ พิเศษ), 54-68.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.
- กฎกระทรวงจัดตั้งส่วนราชการในสถาบันวิทยาลัยชุมชน กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2559. (2559, 18 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 133 ตอนที่ 24 ก. หน้า 1-2.
- พระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558. (2558, 10 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 131 ตอนที่ 30 ก. หน้า 1-16.
- สถาบันวิทยาลัยชุมชน. (2561). *รายงานประจำปี 2561 สถาบันวิทยาลัยชุมชน*. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *วิทยาลัยชุมชน: รูปแบบสถาบันอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา เล่มที่ 1/2*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2558). *คู่มือการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ*. สืบค้น 9 กันยายน 2559, จาก https://www.nesdb.go.th/ewtdl_link.php?nid=5198
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *การศึกษาแนวทางการพัฒนากฎหมายการศึกษาเพื่อการบริหารจัดการ การศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ*. กรุงเทพฯ: เอส.ซี.พรีนซ์แอนด์แพค.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2548). *Thailand Stand-Up*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- Boggs, G.R., & McPhail, C.J. (2016). *Practical Leadership in Community Colleges*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Cohen, A.M. (2009). Community Colleges in the United States. In R.L. Raby & E.J. Valeau (Eds.), *Community College Models* (p. 39-48). California, USA: Springer.
- Eddy, P.L. (2013). Managing today's community college: A new era?. In J.S. Levin & S.T. Kater (Eds.), *Understanding Community Colleges* (p.121-134). New York, UK: Routledge.
- Hubbard, G. (2000). *Strategic Management: Thinking Analysis and action*. NSW, Australia: Prentice Hall.
- Kisker, C.B. & Kater, S.T. (2013). Deconstructing governance and expectations for the community college. In J.S. Levin & S.T. Kater (Eds.), *Understanding Community Colleges* (p.1-18). New York, UK: Routledge.
- Kolesnikova, N.A. (2010). Community colleges and economic mobility. In *Federal reserve Bank of St.Louis Review*. (January/February), 92(1), p. 27-53.
- National Student Clearinghouse Research Center. (2017). *The Role of Community College in Postsecondary Success: Community College Outcomes Report*. Retrieved April 30, 2019, from <https://studentclearinghouse.info/onestop/wp-content/uploads/Comm-Colleges-Outcomes-Report.pdf>.
- Ma, J. & Baum, S. (2016). *Trends in Community Colleges: Enrollment, Prices, Student debt, and Completion*. Retrieved April 30, 2019, from <http://www.collegeboard.org>.

- Raby, R.L. (2009). Defining the Community College Model. In R.L. Raby & E.J. Valeau (Eds.), *Community College Models* (p. 3-19). California, USA: Springer.
- Meier, K. (2013). Community college mission in historical perspective. In J.S. Levin & S.T. Kater (Eds.), *Understanding Community Colleges* (p.1-18). New York, UK: Routledge.
- Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. (2012). *Strategic Management and Business Policy: Toward Global Sustainability* (3rd Eds.). New York: Pearson.